

הקשר לארץ ישראל - אז והיום

יותר מאלף שנים, מחורבן בית המקדש השני (בשנת 70 לספירה) ועד להקמת מדינת ישראל (לפני קצת יותר מ-60 שנה), חיו רוב היהודים מחוץ לארץ ישראל, בגלות. הם חיו בארצות שונות ודיברו שפות רבות, אך לאורך כל הדורות האלה זכרו את "ציון". "ציון" היא כינוי לעיר ירושלים וגם לארץ ישראל כולה.

נועה: אני לא מבינה איך במשך כל כך הרבה שנים אנשים חלמו על ארץ שהם מעולם לא ראו!

יונתן: אני חושב שזאת הייתה "ארץ חלומות" כזאת, ארץ בלתי מושגת. אני בטוח שהיו אנשים שחשבו שהיא לא קיימת באמת...

נועה: אולי, אבל היו גם יהודים שהתייחסו אל ארץ ישראל כאילו היא מולדתם האמתית, היו שאפילו עלו לארץ כדי לחיות בה, או כדי למות בה!

יונתן: זה קצת מוזר, כי מן הסתם גם הארצות שהם נולדו וגרו בהן היו "מולדת" בשבילם...

נועה: כן, אבל אולי ארץ ישראל הייתה מולדת מסוג אחר. מכל מקום, אני חושבת שלנו יש מזל שנולדנו בארץ ושנאנחנו חיים פה. לנו אין התלבטות - זאת המולדת האחת והיחידה שלנו!

יונתן: טוב, אז עכשיו אנחנו צריכים לחשוב מהי בדיוק מולדת בשבילנו...

2 לבי במזרח ואנכי בסוף מערב

לפני כאלף שנה, בתקופה שרוב העם היהודי חי בגלות, חי בספרד הוגה דעות ומשורר יהודי ושמו יהודה הלוי. יהודה הלוי כתב שירי געגועים רבים לציון. לפניכם אחד משיריו הידועים ביותר - **לבי במזרח ואנכי בסוף מערב**.

**לְבִי בְּמִזְרַח וְאֲנֹכִי בְּסוֹף מַעְרָב
אֵיךְ אֶטְעָמָה אֶת אֲשֶׁר אָכַל וְאֵיךְ יַעֲרֵב
אֵיכָה אֶשְׁלֵם נְדָרַי וְאֶסְרִי, בְּעוֹד
צִיּוֹן בְּחֶבֶל אֲדוֹם וְאֲנִי בְּכַבֵּל עֲרָב
יִקַּל בְּעֵינַי עֹזֵב כָּל טוֹב סִפְרָד, כְּמוֹ
יִקַּר בְּעֵינַי רְאוֹת עֲפָרוֹת דְּבִיר נַחְרָב.**

ביאורי מילים:

אֵיכָה אֶשְׁלֵם נְדָרַי וְאֶסְרִי - המשורר שואל כיצד יוכל לקיים את הנדר שנדר לעלות לארץ ישראל

בְּחֶבֶל אֲדוֹם - כינוי לאזור שארץ ישראל נמצאת בו. בתקופתו של ר' יהודה הלוי שלטו בארץ נוצרים, שכינו גם "עמי אדום"

בְּכַבֵּל עֲרָב - יהודה הלוי רואה את עצמו כבול (קשור) בספרד, שאז שלטו בה מוסלמים (בני ערב)

עֲפָרוֹת דְּבִיר נַחְרָב - העפר שנתר מבית המקדש שחרב

- 1 השלימו את המשפטים האלה במחברותיכם:
  - כשיהודה הלוי כתב "מזרח" הוא התכוון ל...
  - כשיהודה הלוי כתב "מערב" הוא התכוון ל...
 באיזה משני המקומות הוא ראה את מולדתו האמתית?
- 2 בשיר מתואר ניגוד הבא לידי ביטוי בחיי היום-יום של המשורר וגורם לו סערת רגשות. מהו הניגוד הזה? (היעזרו בצבעים: הצבע הכתום מתאר צד אחד של הניגוד והצבע הכחול את הצד השני)
- 3 העתיקו למחברותיכם את כל הביטויים הנוגדים זה את זה.

יהודה הלוי החליט לעלות לארץ ישראל לקראת סוף חייו. לא ברור אם הצליח להגיע לארץ ישראל, או מת במצרים לפני שהגיע אליה.

במסורת היהודית יש משמעות רבה ל"מזרח". יהודים נדרשים להתפלל לכיוון ירושלים. בעבור היהודים שישבו בגלות בארצות אירופה ובצפון אפריקה, ארץ ישראל וירושלים היו בצד מזרח, ולכן הקיר המזרחי בבית הכנסת היה הקיר החשוב ביותר. על יד קיר זה ישבו מכובדי הקהילה ובמקרים רבים הוא היה מקושט ומעוטר יותר מהקירות האחרים. אפשר להבחין במסורת זו גם היום בכמה וכמה בתי כנסת, גם בבתי כנסת בארץ ישראל. כמו כן, בבתי של יהודים רבים בגלות נהגו לסמן את הקיר הפונה לכיוון ירושלים, כדי שכל אחד יוכל למצוא את כיוון התפילה בקלות, ויש הנוהגים כך גם היום. המילה "מזרח" הייתה לביטוי ולסמל לארץ ישראל ולירושלים.

3 התקווה

תחושת הגעגועים והקשר המיוחד לארץ ישראל המשיכו להיות מרכיב מרכזי בזהותם של היהודים שחיו בגולה עד לדורות האחרונים. גם "התקווה", המנון מדינת ישראל שנכתב לפני כ-130 שנה בלבד, מבטאת את הרעיונות האלה.

- 1 אילו רעיונות מופיעים גם ב"התקווה" וגם בשירו של יהודה הלוי?
- 2 מהי התקווה המבוטאת בשיר?
- 3 חשבו, מדוע מתאימה "התקווה" להיות ההמנון של מדינת ישראל?
- 4 בשנים האחרונות נשמעת לעיתים הדעה ש"התקווה" התאימה להיות המנונו של העם היהודי עד שקמה המדינה, אך היא אינה מתאימה להיות המנונה של מדינת ישראל העצמאית. מה יכולים להיות טיעוניהם של בעלי דעה זו?
- 5 על פי דעה זו, אילו רעיונות, מושגים או מילים יש להוסיף ל"התקווה", או לשנות בה, כדי שתתאים להיות המנון המדינה?
- 6 מה דעתכם על הדעה הזאת?

התקווה

כָּל עוֹד בְּלִבִּי פְּנִימָה
נִפְשׁ יְהוּדֵי הוֹמָיָה
וְלִפְאֲתֵי מִזְרָח, קְדִימָה
עֵינַי לְצִיּוֹן צוֹפֶיָה -

עוד לא אֶבְדָּה תְּקוּוֹתָנוּ
הַתְּקוּוָה בְּת שְׁנוֹת אֲלֵפִים
לְהִיּוֹת עִם חֲפְשֵׁי בְּאֶרְצָנוּ
אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.

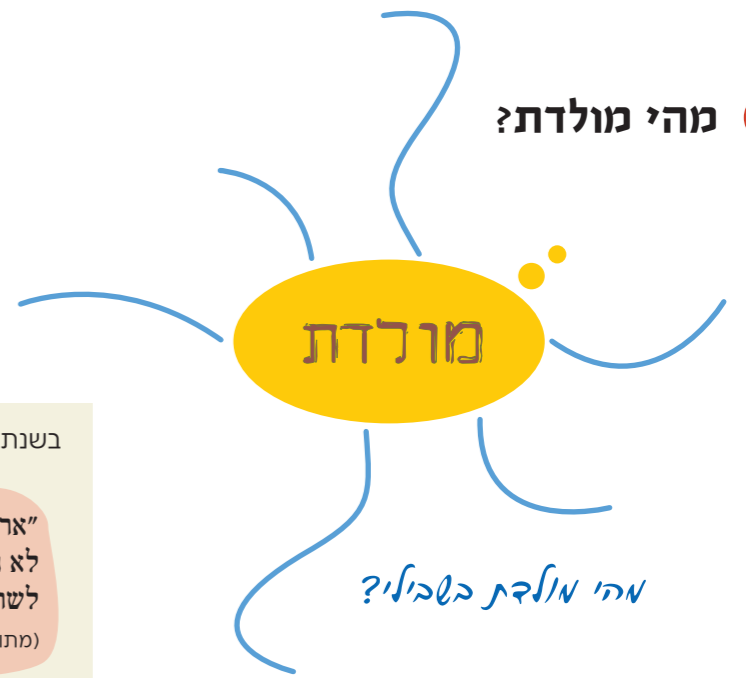

בשנת 1896 כתב בנימין זאב הרצל:

"ארץ ישראל היא ארץ מולדת אבותינו היקרה לנו ועד נצח לא נשכחה, יחרד כל לב איש מאתנו ונפשותינו משתוקקת לשוב אליה."
(מתוך: מדינת היהודים, בתרגום ד"ר מ' ברקוביץ, אחיאסף, ורשה 1922)

- 1 על פי הרצל, מהי מולדתו של העם היהודי?
- 2 האם ההגדרה שלכם למושג "מולדת" דומה לזו של הרצל? האם הוא הזכיר את אותם הדברים שהזכרתם אתם? אם לא, מהם ההבדלים?

1 מהי מולדת?

מהי מולדת בשבילי?

4 והיום?

הקטע שלפניכם עוסק ביחס לארץ ישראל בימינו, במדינת ישראל העצמאית:

"... אבל לא אכפת לי. אני אומר את זה בלי בושה, ולא אכפת לי מה שיגידו. אני נורא אוהב את הארץ הזאת. אוהב אותה אהבה - אהבה ממש. אלף פעמים אני מוכן לתת בשבילה את הכול, את הדם, את החיים. אז מה? אתה לא מאמין לי? אתה חושב שיש לי שיקולים אנוכיים לזה?"
"לא, אני לא אומר."
"כשעלינו לפני כמה שנים לארבל, הייתי צריך ללכת הצדה בשביל להסתיר את הדמעות שעלו לי בעיניים מרוב התרגשות, מרוב אהבה, כשהסתכלתי למטה, מסביב, בנוף הזה. קוראים לזה אהבת מולדת. היום זה מגוחך, בסדר. גם הפלמ"חניקים לא אהבו לדבר על זה. אבל הם הרגישו את זה. אני יודע. תקרא במכתבים שלהם למשפחה או לבת שהם אהבו, תקרא את זה ביומנים ובשירים שהם כתבו... בלב גם הם בכו כשהם עמדו על המצדה והסתכלו למדבר מסביב..."
"אל תחשוב שאני לא אוהב את הארץ", אמר מיקי, "אל תחשוב שאני לא מביין את זה. אבל אני יודע שאדם לא יכול לחיות רק חוויה של ארץ. זאת אחת החוויות. אבל ישנו גם העולם שמסביב לארץ שלך, ויש העולם שבתוכך, העולם הפרטי ביותר שלך, שמלווה אותך לכל המקומות, לכל החוויות. העולם שמבדיל אותך ממישהו אחר."
(מתוך: יהושע קנה, התגנבות יחידים, עם עובד, תל אביב 1987, עמ' 410-411)

שאלה לדיון:

האם אתם מרגישים שהקשר לארץ ישראל הוא מרכיב בזהות האישית שלכם? הסבירו את תשובתכם.

5 "אם אשכחך ירושלים"

בכל השנים שחיו היהודים בגלות הם הרגישו רגש עז גם כלפי העיר ירושלים, שסימלה בעבורם את ארץ ישראל. לפניכם שלוש דוגמאות:

1
אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני.
תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי
אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.
(תהלים, פרק קל"ז פסוק ה')

את המשפט הזה אומר החתן היהודי תחת החופה, רגע לפני שבירת הכוס.

2
רחם נא, ה' אלהינו, על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך,
ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות בית דוד משיחך,
ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. [...]
ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו.
ברוך אתה ה', בונה ברחמי ירושלים, אמן.
(מתוך ברכת המזון)

דברים אלו הם קטע מברכת המזון שנהוג לומר בסוף כל ארוחה.

1
בקטע מתוארות שתי עמדות כלפי ארץ ישראל. תארו במילים שלכם את שתי העמדות.

2
במה דומים רגשותיו של הדובר הראשון בקטע לרגשות המובעים בשירו של יהודה הלוי וב"התקווה", ובמה הם שונים אלו מאלו?

3
הדובר הראשון מתאר את "אהבת המולדת" שחש בעת טיול להר הארבל. חשבו על שלושה מקרים, או על שלוש הדמיונות, שבהם אתם מרגישים, או הרגשתם, רגש מיוחד כלפי ארץ ישראל.

1
מדוע שובר החתן כוס בטקס הנישואין היהודי?
מדוע חשוב לזכור את ירושלים ואת חורבן בית המקדש גם ברגעים השמחים ביותר?

פסוקים אלו מופיעים בספר תהלים בפרק הנאמר בלשון בני ישראל היושבים בגולה בבבל. בתחילת הפרק מתואר כיצד שוביהם של ישראל מבקשים מהם לשיר את שירי ציון - והם מסרבים. בסופו של דבר שרים בני ישראל על ציון כדי שלא ישכחו אותה, אך מוסיפים בשירים שבועה - זו המופיעה בפסוק זה.

1
איזו משמעות יש לכך שהתקווה לבנות את ירושלים מחדש מופיעה בברכה הנאמרת כמה פעמים בכל יום?

3 לשנה הבאה בירושלים

1
משפט זה הוא סמל במסורת היהודית, מתי אומרים אותו?
2
מתי, לדעתכם, התחילו לומר אותו? מה היה המסר שרצו להעביר באמצעותו?
3
מדוע, לדעתכם, ממשיכים לומר אותו גם היום, כשאנו חיים במדינת ישראל העצמאית וירושלים כבר "בנויה"?

7 ירושלים שלי

בימינו ירושלים היא בירתה של מדינת ישראל ומייצגת גם את מדינת ישראל העצמאית. היום כל יהודי יכול לבקר בירושלים ולגור בה. מבחינות רבות ירושלים היא עיר "רגילה", ועם זאת, יהודים רבים ממשיכים לחוש כלפיה יחס מיוחד. ירושלים היא גם עיר קדושה לשלוש הדתות הגדולות: הנצרות, האסלאם והיהדות, וכל אחד יכול למצוא בה משהו הקרוב ללב.

משימה:
כתיובתא...
המשפט "לבי במזרח ואנוכי בפאתי (בקצה) מערב" היה לביטוי, למטבע לשון. כך גם המשפט "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". עיריית ירושלים החליטה לחדש את אתר הבית שלה.
• לכבוד חידוש האתר, חברו ביטוי, משפט מחורז, סיסמה או פתגם, המבטא את מה שלמדתם ביחידה זו על יחסו של העם היהודי לירושלים ועל ייחודה של העיר.
• עצבו את המשפט שחירתם בגופנים ובצבעים שיחזקו גם הם את הרעיון שברצונכם להביע.

6 אבני ירושלים

בחוצות ירושלים ובצדי הדרכים המובילות אליה מפוזרות ומושלכות אבנים רבות מאוד. מאין כל האבנים האלה? - מי השליכן בצדי הדרכים? מספרים, שכל יהודי בגולה זוכר את ירושלים התרבה, וכאילו אבן גדולה מעיקה על לבו. ואם זכה לעלות לירושלים, היה לוקח את האבן מעל לבו ומניח אותה בצד הדרך, והאבן עדה שעכשיו רווח לו, עכשיו טוב לו, כי הוא רואה את העיר הקדושה.
(על פי זאב וילנאי, אגדות ארץ ישראל, קריית ספר, ירושלים תשכ"ב, עמ' 164)

1
מה מסמלות האבנים בסיפור? מה הן מבטאות?
2
האם אתם מכירים את הביטויים "ירדה לו אבן מהלב" או "אבן גולה מעל לבו"? כיצד קשורים ביטויים אלו לקטע שקראתם?

לכל אחד ירושלים

מילים: נתן יונתן | לחן: מוני אמריליו
לכל אחד יש עיר ושמה ירושלים
שהוא אולם, אולם לה חלומות,
עד שתעלה בקר, פריחת הליל
ותאיר לו בערב יומו.
מעפריך ירושלים
יאירו לו פרחי הליל.
לכל אחד ישנו מקום בירושלים
שהוא קורא, קורא לו אהבה.
כשיבוא בסוף יחף וקר אליה,
ימתקו האור והאבק.
1
בשורה הראשונה בשיר שלפניכם נאמר: "לכל אחד יש עיר ושמה ירושלים". מה מסמלת ירושלים בשבילך?
2
הבית השני בשיר נפתח בשורה: "לכל אחד מקום בירושלים". מהו המקום שלכם בירושלים? (אם אינכם מכירים את ירושלים, חפשו תמונות של ירושלים, בחרו תמונה של מקום המוצא חן בעיניכם במיוחד והסבירו מדוע בחרתם במקום זה דווקא)
3
היזכרו בשירים נוספים על ירושלים ועל ייחודה.
אולם - אוסף, מלשון אלומה - כמה שיבולים אסופות יחד

נועה: כשאני שומעת שבמשך אלפי שנים אנשים חלמו על ארץ ישראל ועל ירושלים, ועכשיו אני חיה כאן... אני מרגישה קשר לדורות הקודמים, כאילו כולנו חלק מסיפור אחד גדול. זה חלק חשוב בזהות הלאומית שלי!
יונתן: באמת היה מעניין ללמוד שהקשר לארץ ישראל נמשך לאורך כל השנים בגלות, אבל אני דווקא מרגיש קצת לא נוח. כולם מדברים על "קדושה", על ויתור על יד ימין אם הם ישכחו את ירושלים, ואני שחי את החלום שלהם (כאילו), לא מרגיש את כל הדברים האלה...

הזהות היהודית בגולה

אלפי שנים חיו יהודים בגלות. כפי שראינו ביחידה הקודמת, לאורך כל הדורות זכרו היהודים את ארץ אבותיהם, וזיכרון ארץ ישראל היה חלק חשוב מזהותם. והיו גם מעטים שזכו לבקר בארץ ואף להתיישב בה. נכיר מעט ממצייאות חייהם של היהודים בגולה לפני כ-150 שנה. בין השאר, נדון בכמה מהרעיונות החדשים שעלו בתקופה זו: **הרעיון הלאומי היהודי** - הרעיון שהיהודים הם לאום*, עם ככול העמים, ו**הרעיון הציוני** - הרעיון שקרא ליהודים לעלות לארץ ישראל ולהקים בה מדינה יהודית.

1

לאום, אומה - קבוצה של אנשים בעלי זהות משותפת, ולרוב גם זיקה (קשר) משותפת למקום מסוים שבו הם שואפים להקים מדינה עצמאית. לבני הקבוצה כמה יסודות משותפים, כמו מוצא, שפה ודת.

יונתן: תמיד כשמספרים על התנועה הציונית אני תוהה מה בעצם הניע את האנשים לקום ולעזוב את ארצותיהם, את המקומות שחיו בהם במשך דורות. הרי קשה מאוד לקום ולעזוב בית...

נועה: לדעתי זה קשור לכך שהיהודים היו תמיד "מיעוט".

יונתן: כלומר?

נועה: בכל הארצות שהיהודים חיו בהן, רוב האנשים שחיו סביבם היו לא-יהודים. תסכים אתי שלהיות מיעוט זה לא נעים, ולא פעם עלולים להתעורר קשיים ובעיות.

יונתן: לי נראה שבני מיעוט יכולים לחוש דווקא גאווה וייחוד משום שהם שונים מהרוב...

נועה: כן, זה נכון, לא חשבת על זה ככה. בכל אופן, בשני המקרים בני מיעוטים מרגישים שונים מהרוב, ולכן הייחוד שלהם (ביחס לרוב) הוא מרכיב חשוב בזהות של כל אחד ואחד מהם!

יונתן: עם זה אני מסכים, אם כי עדיין קשה לי לדמיין איך הרגישו היהודים שהיו מיעוט בארצותיהם. אולי את יכולה לתת לי דוגמה?

נועה: אני חושבת שביחידה הזאת נפגוש כמה דוגמאות...

2

זהות יהודית בגולה בעולם משתנה

כדי להבין מה הביא להתפתחות הציונות ומה גרם לעליות הראשונות לארץ ישראל, יש להכיר את חייהם של היהודים בגולה ואת האירועים והתהליכים שהשפיעו עליהם. לשם כך נחזור כ-150 שנה אחורה...

הקטעים שלפניכם מתארים אירועים ותהליכים חשובים שהשפיעו על חייהם של היהודים בגולה והיו בין הגורמים להתפתחות הציונות.

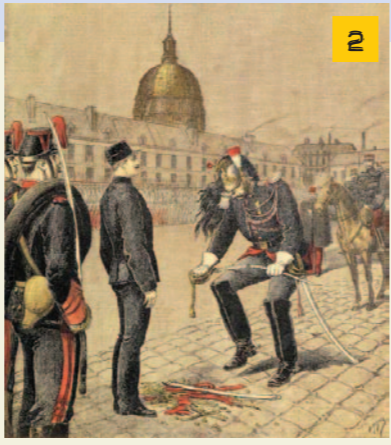
בחרו באחד הקטעים וקראו אותו:

1 בית הכנסת הגדול בבודפשט שבהונגריה, הדומה בכמה בחינות לכנסייה

בכמה מקומות בעולם זכו היהודים בתקופה זו לשוויון זכויות - הותר להם לגור וללמוד בכל מקום שרצו ולעסוק בכל מקצוע שחפצו (עד אז הם הוגבלו והופלו). יהודים רבים קיוו שמעתה יוכלו להשתלב בחברה הסובבת. רבים האמינו שכדי שהשתלבותם תצליח יותר עליהם לנטוש את אורח החיים היהודי, או לשנות אותו מבחינות מסוימות, ולאמץ מנהגים של העמים שבקרבם חיו (כמו שפה, לבוש ואורח חיים).

באופן אישי: נסו לדמיין את עצמכם באותה התקופה - רק לפני שנים מעטות היה קשה ליהודים להתקדם, והנה בזכות שוויון הזכויות - כמעט הכול פתוח לפניכם! כיצד אתם רואים את העתיד בארץ שאתם גרים בה?

2 טקס הורדת הדרגות לאלפרד דרייפוס

אלפרד דרייפוס היה קצין יהודי צרפתי שהואשם בבגידה ובריגול. דרייפוס היה חף מפשע והואשם אך ורק משום שהיה יהודי. הוא הורשע ונשלח למאסר עולם באי בודד. פרשת דרייפוס עוררה סערה גדולה והייתה ביטוי קיצוני לאנטישמיות(שנאת יהודים) שהלכה וגברה ובאה לידי ביטוי ביחס מפלה ומזלזל כלפי היהודים.

רק שנים רבות אחר כך הוכח שדרייפוס היה זכאי והוא נוקה מכל אשמה.

באופן אישי: נסו לדמיין את עצמכם באותה התקופה, קוראים בעיתון על משפט דרייפוס. בהיותכם יהודים, כיצד אתם מרגישים בחברה הלא-יהודית? אילו מחשבות חולפות בראשכם? כתבו שתיים מהן.

4 מהומות בברלין שבגרמניה

ברבות מארצות אירופה שנשלטו בידי מלכים או קיסרים, התפתחו בתקופה זו רעיונות לאומיים שקראו לעמים להקים מדינות עצמאיות ודמוקרטיות. על רקע זה נערכו הפגנות ופרצו מהומות. גם יהודים הושפעו ומהרעיונות החדשים, והיו יהודים שהחלו לחשוב שגם העם היהודי זקוק למדינה משלו.

באופן אישי: כיצד לדעתכם השפיעו הרעיונות הלאומיים על היהודים באותה התקופה? אילו מחשבות הם עוררו בהם?

3 תור של יהודים לבית תמחוי בעיירה ברוסיה

בתקופה זו גדלה מאוד אוכלוסיית העולם, ובה גם אוכלוסיית היהודים. הגידול באוכלוסייה והמחסור במקומות עבודה הביאו יהודים רבים לעוני ולמחסור. רבים, בעיקר מרוסיה וממזרח אירופה (שם היה ריכוז היהודים הגדול ביותר) היגרו למקומות אחרים, בתקווה ששם יוכלו להתחיל בחיים חדשים וטובים יותר.

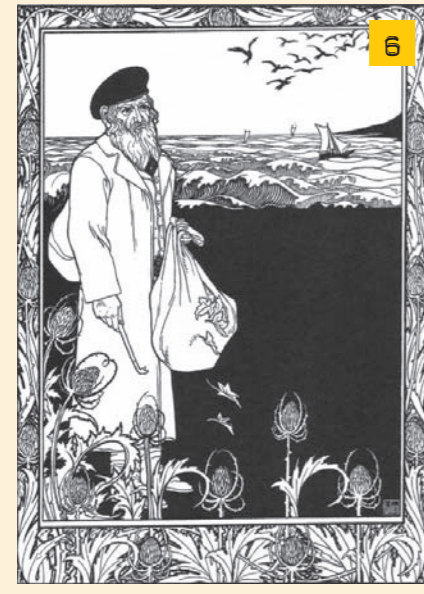
באופן אישי: אתם חיים בעיירה קטנה בעוני רב, ושומעים שגם בעיירות אחרות מצב היהודים קשה. אתם מתקרבים לגיל 17 וצריכים להחליט על עתידכם. אילו רעיונות יעלו בראשכם?

5

ונתתיך לאור גוים להיות ישועתי עד קצה הארץ.
(ישעיהו, פרק מ"ט פסוק 1)

במסורת היהודית מקובל הרעיון שהעם היהודי צריך להיות "אור לגוים". מושג זה, המופיע בפעם הראשונה בתנ"ך, בא לידי ביטוי בדרכים רבות לאורך ההיסטוריה. יהודים רבים האמינו שאחת הדרכים לקרב את הגאולה היא להפיץ את רעיונות והערכים שביהדות גם בקרב עמים אחרים.

באופן אישי: דמיינו את עצמכם חיים באחת הקהילות היהודיות בגולה לפני כ-100 שנה. יום אחד אביכם מסביר לכם את הרעיון העומד מאחורי המושג "אור לגוים". בהיותכם יהודים החיים בעיר שרוב תושביה אינם יהודים - כיצד רעיון זה משפיע עליכם?

6 ציורו של אפרים ליליאן "היהודי הנודד" שצויר בשנת 1903

בתקופת הגלות התפתח דימוי "היהודי הנודד". הלא-יהודים ראו ביהודים עם ללא ארץ, אנשים הנודדים ממקום למקום וחיים בתוך עמים אחרים. היו יחידים ועמים שחשו שהיהודים שונים מהם ומאיימים עליהם, תפיסה זו היתה אחת הסיבות להתחזקות האנטישמיות. בקרב היהודים חזק דימוי "היהודי הנודד" את התחושה שהם עם נרדף ודחוי. יהודים רבים הרגישו שבשום מקום הם אינם יכולים "להרגיש בבית".

באופן אישי: מדוע גרם רעיון "היהודי הנודד" ללא-יהודים להסתייג מהיהודים? נסו לדמיין את עצמכם בתקופה ההיא - האם דימוי זה היה מקרב אתכם לרעיון הציוני, או מרחיק אתכם ממנו? הסבירו את דעתכם!

על פי המידע והתמונות, השלימו את ההיגדים מפיו של יהודי שחי בתקופה ההיא (לפני כ־150 שנה):

החששות שלי הם...

אני מרגיש רגשות מעורבים ביחס לארץ שאני גר בה - מצד אחד אני... ומצד אחר אני...

החלומות שלי לעתיד הם - שהמשפחה שלי... שהעם שלי...

בחברה הלא־יהודית שסביבי אני פוגש בכל מיני התייחסויות ליהדות שלי: יש כאלה ש... ויש אחרים ש...

בזמן האחרון שמעתי על כמה הצעות לפתרון "בעיית היהודים" - על... וגם על...

שאלה לדיון:

אילו מאפיינים ממציאות חייהם ומעולמם התרבותי של היהודים בגולה לפני כ־150 שנה עדיין באים לידי ביטוי אצלנו, היהודים הישראליים, במדינת ישראל היום? ואילו נעלמו לגמרי? מה גרם להיעלמותם?

לקחת את גורלנו בידינו

לנוכח המציאות המורכבת הזאת התפתחו בתקופה ההיא כמה וכמה רעיונות באשר לעתיד היהודים. בתקופה זו התגבשה התפיסה שעל היהודים לנהוג ככל העמים ולקחת את גורלם בידיהם. אחד הרעיונות היה שעל היהודים לפעול להקמת מדינה ליהודים!

אחד הראשונים שהביע את הרעיון הזה היה יהודה לייב פינסקר. לפניכם קטע מספרו של פינסקר "אוטואמנציפציה" (שחרור עצמי):

היהודים אינם אומה חיה; זרים הם בכל מקום. ועל כן יבזו להם... התרופה הנכונה והיחידה היא - יצירתה של אומה יהודית, של עם שרוי (נמצא, יושב) על אדמתו, השתחררותם העצמית של היהודים, שווי (השוואת) מעמדם כאומה בין האומות על ידי רכישת ארץ מיוחדת להם.... שאלת היהודים הכללית צריכה להיפתר בדרך לאומית. ואולם תחייתנו הלאומית תוכל לבוא רק קמעא קמעא (לאט־לאט). עלינו לעשות את הצעד הראשון, והבאים אחרינו צריכים יהיו ללכת בעקבותינו [...]

(יהודה לייב פינסקר, אוטואמנציפציה, בתרגום אחד העם)

יהודה לייב פינסקר (1821-1891) הוגה דעות, רופא ופעיל ציוני, מראשי תנועת חיבת ציון, מחבר הספר 'אוטואמנציפציה' (שחרור עצמי)

לסיכום - משימה כיתתית:

אתם חברים במערכת עיתון יהודי באירופה לפני כ־150. לרגל שנה להוצאתו ספרו של פינסקר "אוטואמנציפציה" החלטתם להוציא לאור גיליון מיוחד שיסקר את חיי היהודים באירופה, את הרעיונות המרכזיים בעולם היהודי בעת הזאת ואת שאיפותיהם לעתיד. מלאו את המשימות האלה:

- 1 חברו כותרת שתשקף את תוכנו של הגיליון המיוחד, וכן את כותרת המשנה.
2 הכינו את תוכן העניינים של הגיליון המיוחד - לכל כתבה או מדור בגיליון, כתבו כותרת ראשית וכותרת משנה שישקפו את התכנים המופיעים בהם.

הצעות לכתבות ולמדורים:

- ראיון עם יהודה לייב פינסקר.
- סיקור של משפט דרייפוס, או של אירוע אנטישמי אחר.
- סיקור של חנוכת בית כנסת בעל מראה "חדשני".
- כמה סיפורים אישיים: כיצד אני חי כיהודי בסביבה של לא־יהודים, הדרך שלי לשמור על יהדותי בעולם שבו יהודים רבים מותרים על אורח החיים היהודי ומשתלבים בסביבה הלא־יהודית, רגשותי ביחס לרעיון הלאומי לאחר שקראתי על הפגנות לאומיות בגרמניה וכד'.
- כתבות אלו יכולות להופיע במדור "שאלות אישיות", ב"מכתבים למערכת" ועוד.
- מאמרי דעות שישקפו מגוון דעות בעולם היהודי: מה אני חושב על הרעיון שהיהודים צרכים להיות "אור לגויים"? מדוע אני מסכימה (או איני מסכימה) שעל היהודים להשתלב בחברה הלא־יהודית? כיצד יש להתגבר על דימוי היהודי הנורד? וכד'.

אם יש לכם רעיונות לכתבות, למאמרים או למדורים אחרים המתאימים לנושא הגיליון - תוכלו להוסיף גם אותם.

3 משימת אתגר: בחרו כתבה, מאמר או מדור, וכתבו אותו, או חלקים ממנו. היעזרו במידע שרכשתם בשיעור, והשלימו פרטים אחרים מדמיונכם.

יונתן: לפעמים אני תוהה - איך אני הייתי נוהג אם הייתי חי בתקופה ההיא? כמה הייתי מאמין? האם הייתי מרגיש שיש לי עתיד באירופה ושליהודים יש סוף־סוף סיכוי להיות חלק מהחברה הלא־יהודית, או שאולי הייתי חושב דווקא להגר מאירופה, כמו רבים אחרים?
נועה: אני משוכנעת שהייתי מצטרפת לציונים... הרי אני קשורה כל כך לארץ ישראל.
יונתן: גם אני קשור מאוד לארץ, אבל אולי זאת לא חכמה, הרי היום אנחנו חיים במדינת ישראל העצמאית ויודעים שהציונות הצליחה... וחוף מזה, כבר ראינו שבמשך דורות יהודים לא שכחו את ארץ ישראל והרגישו געגועים אליה, ובכל זאת, רובם המשיכו לחיות בחוץ לארץ ולנסות להשתלב בחברה הלא־יהודית.
נועה: נכון, אתה צודק. (מהרהרת) אולי בכל זאת בתקופה ההיא לא היה ברור מאילו שכל יהודי הוא גם ציוני. מעניין מה אני הייתי חושבת...

מבוא, התפילה והסידור, מחזור הזמנים, מעגל החיים, קיבוץ גלויות